

Erref. kodea: LAF-210-111

Izenburua: Benedictus Spinoza-ri

buruzko ikerketa

SPINOZA
DESCARTES
[KUS: 202-022

Latina ikasirik, orduko bertze jakitate guzien
itzulia egin zuen, otso-kume baten gosearekin.
Bertzeak bertze, Giordano Bruno Italianoak
barna danik hunkitu zuen, eta hitz harrigarri
hauk erran zizkion beharriak: « gaintkoa
munduaren arima da », edo « arimen arima ».
Azkenaz goiti, Descartes egin zuen buruz-buru.
Ikusiko dugu huni zer dion hartu, zer utzi,
zertan bihurtu zaien; baina nork dahi
ez ohe dion hunek ondareko bultza eta
oldea eman, bere bide berrian ~~urritu~~
ezarri?

Spinoza ez zen menturaz jazarri nahia,
baina ez zen eiki jarraiki nahia: ez
zuen aiten eta arbasoen fedea utzi gogo,
gaitzki frogatua zelakoan; ez zen
sinestiaz okaztatua: sinets gura zen,
baina bertzek ez bezala sinetsiz, zabalkiago
eta goragotik. Ez zitzaion aiter mixterio
huni edo hari, lege huri edo hari; baina
gaintkoa bera, mixterio eta lege guzien
erroa edo hastapena, kendu nahi zion eliza
hertxi eta berekoi bati, mundu-erdi-erdian
~~eta~~ ezari eta azken bazterretaraino hedatu
beharez, ororen bethagarri.

Auzi handi bat piztu zitzaion Baruch-i
gogo-bihotzetan; eta, gure iduriko, bihotza
zuen erienik, goseenik: bilha zabilan
zerentzat bizi, ~~eta~~ eta nori edo zeri eman bere
burua, hartan utzeraino. Ez, ez zitzaion
aski Israël-en gaintko bekaiztia, ez aski
filosofoen edo gixtinoen kura bera: gaintko
bat aski nasaia behar zuen, hartan izarte

ez amodioz : amodiaa balute, lagunt ginezazkete
ikas-etxetan eskuararen erakusten. Ez gira
hortan. Franko-k baino lehenago debekatua
dankute eskua frantses naurick eskoletan eta
etizetan. Beharrik apezek luiaz gogoz egin
zuten eta oraitu arte eskua begiratu dute.

Uzten dankuten esku edo libelate pochia
behar othe dugu gaitzerat utzi? Ez baginu
baliatzen, ez lukeke arrotzek hobena : guk
ginuke. "Denak ala dena -ez" -ka artzeak
handi emaiten du ; baina Magnificat-ean
errana da gainkoak chumeak dituela
goratzen. Chume bada chume, niki uste
dut ongi dela eskuararen salba-bideari
jartzea.

gaimen-ek bere hasarean erraiten
danku Euskalgaindiaren ^{ch} ~~ch~~ edea dela
eskuararen suntsitzea ! Barkatu behar
zaio hari handiko hori. Ez du nehorik
sinetsiko Azkue, Zamarripa, Chande,
Elissalde, Darrane, Yrigaray, Irujo,
M^{re} St Pierre eta bertze eskualzainak
(Manuel de Lecuna barne) eskuararen
etsai herratsnak direla. Zonbaiten beren
bizi & gehientsua haren muthil ereman
dute, gauak egunduz eta ontasunak
chahutuz, eta orai irakurku behar :
« su designio hacer desaparecer el euskera » !
neurri eskas horrek neurtzen du artikulu
borthitzaren egilea.

Hasian hasi, ostiko bat ere igortzen
doste gure artikulu azer-arazi duten
« Ope » eta « Luzko - Deya » kazeteri, baizik

gizon gazteak erlisioneko maniak begiratzen
zituena guti edo asti, ohiduraz eta aitaren
herabez: baina ez zuen heietan sinesterik;
haren arabera, zinaagogako biltzarerak joanik
ere, egia hartaz goragokoa zen. Aita hil
zenean (1654), hugo eta bi urte baitzuten,
ez zuen gehiago den gutienik gorde zer zuen
golkoan: erlisionea bastererat utzi zuen, alde bat.

Ahardeak samurtu zitzaizhon lehenik, gero
adixkideak, azkenean zinaagogako aintzindariak.
Spinozak etxeak utzi zituen, arnegatzen
zutenaz geroz, eta denen aintzinean utxi egin
zuen bere primantzarik. Lagun zaharrek ere
urundu zitzaizkon, zombait: erakutsiz zer zuten
balio. Ahulku, mehatxu, elhe tzar, laido,
deus ez zitzaion faltatu. Hil nahi ere izan
omen zuten; zer izanik ere, 1656-eko
uztailaren 27-an "Zaharrek" eskumikatu zuten,
erran nahi baita, bertze juduetaririk izurridun
baten pare baztertu eta xoildu: huts bat,
huts oso bat egin zen Baruch-en inguruan;
hiritik ahera behartu zitzaion: Onderkerken
doi-doi egonik, Rijnsburg-erak jo zuen,
Endegeesti hurbil, hemen egona baitzen
Descartes.

Hiru ~~er~~ urte egin zuen lan Rijnsburg-en:
hor ontu zuen bere liburua-laburra. Ahal bezalako
bizia bazeraman eta osagarriak ez zuen
laguntzen: diru zerbituen egiteko, beinakintzan
ari zen eta pinturan.

Haren omena ari da hedatzen; adixkide
berriak egiten ditu, batzu fluxak, bertzeak
zin-zinezkoak: hartaz lotsatua da jendea, edo

zer biltzara bitaken gizona, gauzak hark eman bezala
bitara. Sorharotasun bitria. Bizitartean aithoz
du gain-gaineko ongiaren bitzatzea daela xede, eta
hortako beroko izendatu du Ethica bere idazki
sarkomena: ethica-rik ez ditake gizonarentzat
bitzirik. Zoin unun elganetarik bi gogoeta. mota
hoik! Ez dira bita bertzean aitha-erretak, eta
ihusko dugu ez ditazkela osoki ~~in~~ bitetarak bit,
ez gainkoaren, ez gizonaren auzietan.

Abiadura

Descartes bere gogoeta bertetan sartu zen oroz
gainetik neurri-jakitatetan egiaren bitzatzeke:
matematika eta fisika zituen ihizi: mundu
hau zuen ikas-gai. Spinoza bai jitez, bai nahiz,
arimako gauzetarak emanago eta ichurrago zen.
Egia bithatzen du, haren arakera bitzizke eta
dohatsa izaitke. "Ezaguturik maiz orozen bitzian
gerthatu gauza guziak alfer eta ez-deus dirata;
ihusi-eta izitzen ninduten gauzetan ez zela biti
bat bere bitthan deus onik ez gaitozirik zautkanik,
edo ariman aithalatu ~~in~~ zentimenduen mediaz
bitzahatela, azkenean erabaki nuen behar
nuela bithatu, ea zertarik bitzenez egiatzke